

<i>Rodzaj dokumentu:</i>	Materiał dodatkowy
<i>Zagadnienie:</i>	Część ustna egzaminu maturalnego. Rozmowa z zespołem przedmiotowym: pytanie o osobistą perspektywę zdającego
<i>Egzamin:</i>	Egzamin maturalny
<i>Przedmiot:</i>	Język polski
<i>Poziom egzaminu:</i>	Bez określania poziomu
<i>Adresaci dokumentu:</i>	Nauczyciele języka polskiego Uczniowie szkół ponadpodstawowych
<i>Data publikacji dokumentu:</i>	23 marca 2023 r.

Zespół redakcyjny:

Beata Bojar (IX LO w Lublinie)
dr Wioletta Kozak (CKE)
Wioletta Łakoma-Sabat (CKE)
Agnieszka Romerowicz (CKE)
dr Marcin Smolik (CKE)

Materiał został opracowany przez Centralną Komisję Egzaminacyjną we współpracy z okręgowymi komisjami egzaminacyjnymi.

Centralna Komisja Egzaminacyjna
ul. Józefa Lewartowskiego 6, 00-190 Warszawa
tel. 22 536 65 00
sekretariat@cke.gov.pl

**Okręgowa Komisja Egzaminacyjna
w Gdańsku**
ul. Na Stoku 49, 80-874 Gdańsk
tel. 58 320 55 90
komisja@oke.gda.pl

**Okręgowa Komisja Egzaminacyjna
w Jaworznie**
ul. Adama Mickiewicza 4, 43-600 Jaworzno
tel. 32 616 33 99
oke@oke.jaworzno.pl

**Okręgowa Komisja Egzaminacyjna
w Krakowie**
os. Szkolne 37, 31-978 Kraków
tel. 12 683 21 99
oke@oke.krakow.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Łomży
al. Legionów 9, 18-400 Łomża
tel. 86 473 71 20
sekretariat@oke.lomza.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Łodzi
ul. Ksawerego Praussa 4, 94-203 Łódź
tel. 42 634 91 33
sekretariat@lodz.oke.gov.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Poznaniu
ul. Gronowa 22, 61-655 Poznań
tel. 61 854 01 60
sekretariat@oke.poznan.pl

**Okręgowa Komisja Egzaminacyjna
w Warszawie**
pl. Europejski 3, 00-844 Warszawa
tel. 22 457 03 35
info@oke.waw.pl

**Okręgowa Komisja Egzaminacyjna we
Wrocławiu**
ul. Tadeusza Zielińskiego 57, 53-533 Wrocław
tel. 71 785 18 94
sekretariat@oke.wroc.pl

1. Wstęp

Część ustna egzaminu maturalnego z języka polskiego sprawdza umiejętność tworzenia wypowiedzi na określony temat, zgodnej z zasadami retoryki, logiki i poprawności językowej, oraz umiejętność uczestniczenia w rozmowie.

Po wejściu do sali egzaminacyjnej zdający losuje **zestaw zadań egzaminacyjnych**, który składa się z dwóch zadań, tj.

- 1) **zadania 1.**, będącego jednym ze **110 zadań jawnych**, których lista na 2023 r. została opublikowana w aneksie 2. do komunikatu dyrektora Centralnej Komisji Egzaminacyjnej, dostępnym m.in. na stronie CKE ([tutaj](#)), oraz
- 2) **zadania 2.**, którego treść nie jest znana zdającym przed egzaminem (przykładowe zadania niejawne zostały opublikowane w *Informatorze* [\[s. 50–63\]](#) oraz w publikacji pt. *Zadanie 2. w części ustnej egzaminu maturalnego. Literatura. Sztuka. Język*, dostępnej na stronie CKE [\[tutaj\]](#)).

Część ustna egzaminu maturalnego z języka polskiego trwa – dla każdego zdającego – ok. 30 minut i składa się z trzech części.

Część	Opis	Czas trwania
1.	Przygotowanie się zdającego do odpowiedzi.	Ok. 15 minut . <i>Uwaga:</i> W ramach przygotowania się do odpowiedzi, zdający może robić notatki na kartce opatrzonej pieczęcią szkoły. ¹
2.	Wygłoszenie przez zdającego dwóch wypowiedzi monologowych dotyczących zadań z wylosowanego zestawu egzaminacyjnego.	Ok. 10 minut . <i>Uwaga:</i> Czas trwania każdej wypowiedzi monologowej może być różny. Zdający może wygłosić jedną wypowiedź, która będzie stanowiła całościową realizację tematu, w ciągu np. 4 minut oraz drugą – również kompletną – w ciągu 3 minut. Istotna jest zawartość merytoryczna wypowiedzi, a nie czas jej trwania, z zastrzeżeniem że obie wypowiedzi nie mogą trwać dłużej niż ok. 10 minut.
3.	Rozmowa zdającego z nauczycielem z zespołu przedmiotowego, związana z wygłoszonymi wypowiedziami lub z tematami zadań z wylosowanego zestawu.	Ok. 5 minut . <i>Uwaga:</i> Szczegóły dotyczące przebiegu tej części egzaminu ustnego z języka polskiego podano w sekcji 2. Rozmowa zespołu przedmiotowego ze zdającym .

Szczegółowy **opis przebiegu** części ustnej egzaminu maturalnego z języka polskiego oraz zasady oceniania wypowiedzi zdających podczas egzaminu podano w *Informatorze* [\(s. 11–21\)](#). Szczegóły dotyczące **organizacji części ustnej** egzaminu maturalnego z języka polskiego są dostępne w *Informacji o sposobie organizacji i przeprowadzania egzaminu maturalnego w Formule 2023 oraz w Formule 2015 obowiązującej w roku szkolnym 2022/2023* [\(s. 49–60\)](#).

¹ Dyrektor szkoły może również zezwolić zdającym na robienie notatek na wydrukowanych zestawach zadań. Będzie to jednak oznaczało konieczność przygotowania wydruków ponownie na egzamin maturalny w czerwcu lub w sierpniu.

Na stronie internetowej Centralnej Komisji Egzaminacyjnej dostępne są również:

- 1) filmy z przykładowymi nagraniami części ustnej egzaminu maturalnego z języka polskiego, w tym – wersja w języku migowym ([tutaj](#))
- 2) przykładowe zestawy zadań (10 zestawów) do części ustnej egzaminu maturalnego (dostępne [tutaj](#) jako materiał 11.)
- 3) przykładowe ocenione wypowiedzi zdających – materiał zawierający wprowadzenie, przykładowe nagrania, oceny wypowiedzi opracowane przez ekspertów wraz z komentarzem (dostępne [tutaj](#) jako materiał 10. – broszura oraz filmy).

2. Rozmowa zespołu przedmiotowego ze zdającym

Po wygłoszeniu dwóch wypowiedzi monologowych zdający uczestniczy w rozmowie z jednym z członków zespołu przedmiotowego. Rozmowę prowadzi nauczycieli wskazany przez przewodniczącego zespołu przedmiotowego. Warunkiem przeprowadzenia rozmowy jest wygłoszenie przez zdającego przynajmniej części wypowiedzi monologowej na co najmniej jeden z tematów z zestawu zadań. **Jeżeli zdający nie wygłosi żadnej wypowiedzi monologowej – rozmowy się nie przeprowadza.**

Rozmowa zespołu przedmiotowego ze zdającym może dotyczyć:

- zagadnień określonych w poleceniach do obu zadań lub do jednego z dwóch zadań (pytanie dotyczące zagadnienia określonego w danym poleceniu może zostać zadane zdającemu niezależnie od tego, czy wygłosił on wypowiedź monologową dotyczącą tego polecenia)
- utworu literackiego albo tekstu kultury, w tym materiału ikonicznego, dołączonego do polecenia (zadanie 2.)
- treści utworów literackich i tekstów kultury przywołanych przez zdającego w wypowiedziach.

W trakcie rozmowy zdający odpowiada na pytania, realizuje polecenia lub odnosi się do zagadnienia przedstawionego przez nauczyciela z zespołu przedmiotowego (łącznie **od 1 do 3 pytań/poleceń/zagadnień**). Jak wskazano w *Informatorze* (s. 14) pytania/polecenia/zagadnienia poruszane podczas rozmowy ze zdającym **nie mogą dotyczyć** faktograficznych detali dotyczących lektury obowiązkowej lub omówionych tekstów kultury. Rozmowa **nie może** zostać sprowadzona do „odpytywania z lektury”.

Co najmniej jedno z pytań/poleceń/zagadnień w rozmowie musi umożliwić zdającemu odniesienie się z własnej perspektywy do któregośkolwiek z zadań egzaminacyjnych (tzn. zagadnienia sformułowanego w poleceniu lub tekstów w nim wskazanych).

Własna perspektywa zdającego zakłada **konieczność sformułowania przez niego przemyśleń** dotyczących np.:

- sytuacji bohatera literackiego, jego losów, postaw, systemu wartości
- problematyki tekstu kultury
- znaczeń wpisanych w tekst kultury
- postaw moralnych i ocen etycznych
- zjawisk językowych

w odniesieniu do własnych doświadczeń.

Aby umożliwić maturzyście odniesienie się do któregośkolwiek z zadań egzaminacyjnych z własnej perspektywy, zespół przedmiotowy powinien:

- 1) zadać **pytanie**, które może mieć formę zdania pytajnego, zwykle rozpoczynającego się od partykuły lub zaimka (np. *czy?*, *który?*, *jak?*) LUB
- 2) poprosić o rozwinięcie problemu z uwzględnieniem osobistej perspektywy.

Treść pytania/polecenia/zagadnienia musi dotyczyć indywidualnego, zsubiektywizowanego stosunku maturzysty do dzieła literackiego lub tekstu kultury; powinna dać zdającemu możliwość omówienia tego dzieła lub tego tekstu z własnej perspektywy.

Ze względu na otwartą formę pytanie/polecenie/zagadnienie powinno zostać zaopatrzone w dodatkowe sformułowanie wymagające uzasadnienia stanowiska.

3. Formułowanie pytań o własną perspektywę zdającego. Przykłady niepoprawnie sformułowanych pytań wraz z propozycją korekty

Pytanie/polecenie/zagadnienie o osobistą perspektywę należy tak skonstruować, żeby odnosiło się do zagadnienia tematycznego, ale jednocześnie **umożliwiało zdającemu zajęcie zindywidualizowanego stanowiska** wobec problemów poruszanych w trakcie wypowiedzi monologicznej.

Nauczyciel pracujący z uczniami na lekcji oraz egzaminator w trakcie części ustnej egzaminu maturalnego powinni zadbać, żeby pytanie/polecenie/zagadnienie **nie odnosiło się wyłącznie do własnych doświadczeń życiowych zdającego bez konieczności przywołania tekstu literackiego lub tekstu kultury, którego dotyczyła wypowiedź**. Należy dodatkowo rozważyć, czy forma lub treść pytania/polecenia/zagadnienia nie spowodują sytuacji niekomfortowej dla maturzysty z powodów etycznych lub innych.

W tabeli poniżej podano przykłady niepoprawnie sformułowanych pytań o własną perspektywę zdającego oraz **propozycje** korekty tych pytań, spełniające warunki, o których mowa powyżej. Zaznaczamy, że liczba pytań o własną perspektywę zdającego jest w zasadzie nieograniczona – zaproponowane pytania są **wyłącznie** przykładami.

Lp.	Zadanie maturalne z puli jawnych zadań ²	Przykład niepoprawnego pytania o własną perspektywę	Przykładowe poprawione pytanie o własną perspektywę
1.	Miłość jako siła motywująca do działania. Omów zagadnienie na podstawie <i>Lalki</i> Bolesława Prusa. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.	Jak sądzisz, dlaczego Wokulski podjął decyzję o wyjeździe do Bułgarii?	Jak oceniasz ryzykowne decyzje Wokulskiego z Twojej perspektywy życiowej? Uzasadnij swoje stanowisko.
2.	Relacje między rodzicami a dziećmi. Omów zagadnienie na podstawie <i>Przedwiośnia</i> Stefana Żeromskiego. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.	Omów relacje między Cezarym Baryką a jego matką.	Czy w świecie współczesnego młodego człowieka pojawiają się takie same jak w <i>Przedwiośniu</i> konflikty międzypokoleniowe? Uzasadnij swoje stanowisko.
3.	Nowomowa jako sposób na ograniczenie wolności człowieka. Omów zagadnienie na podstawie powieści <i>Rok 1984</i> George'a Orwella. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.	Przedstaw te cechy nowomowy, które mógłbyś zaakceptować we współczesnym świecie. Uzasadnij odpowiedź.	Które cechy nowomowy są w Twojej ocenie najbardziej niebezpieczne dla młodego człowieka żyjącego we współczesnym świecie? Uzasadnij swoje stanowisko.

Komentarz

1. Temat: **Miłość jako siła motywująca do działania.**

Pytanie przed korektą nie uwzględnia osobistej perspektywy. Wymaga odniesienia się jedynie do treści tekstu i zbudowania wypowiedzi argumentacyjnej, uwzględniającej przyczynowo-skutkowy układ zdarzeń powieściowych.

Pytanie po korekcie uwzględnia osobistą percepcję, pozwala na krytyczny odbiór *Lalki* oraz na indywidualną refleksję na temat decyzji bohatera w zestawieniu z własnym światem wartości zdającego.

² Aneks 2. do Komunikatu dyrektora Centralnej Komisji Egzaminacyjnej z 1 września 2021 r. w sprawie listy jawnych zadań w części ustnej egzaminu maturalnego z języka polskiego w roku 2023, dostępny [tutaj](#).

2. Temat: **Relacje między rodzicami a dziećmi.**

- Pytanie przed korektą** nie uwzględnia osobistej perspektywy. Wymaga tylko odtwórczego przywołania sytuacji z utworu.
- Pytanie po korekcie** pozwala na zajęcie własnego stanowiska przez zdającego. Dotyczy refleksji indywidualnej związanej z omawianym problemem w odniesieniu do doświadczeń zdającego jako przedstawiciela współczesnej młodzieży.

3. Temat: **Nowomowa jako sposób na ograniczenie wolności człowieka.**

- Pytanie przed korektą** jest wątpliwe pod względem moralnym i światopoglądowym, zmusza zdającego do odnalezienia się w sytuacji, która budzi wątpliwości etyczne, ponieważ sugeruje akceptowanie zniewolenia politycznego i manipulacji.
- Pytanie po korekcie** odwraca perspektywę – umożliwia zajęcie krytycznego stanowiska wobec negatywnych zjawisk. Pozwala na ocenę i ukazanie problemu z perspektywy współczesnego młodego człowieka, czyli na indywidualną refleksję na temat ograniczenia wolności jednostki i zagrożeń z tego wynikających.

4. Przykłady pytań o własną perspektywę zdającego w odniesieniu do wybranych jawnych zadań maturalnych

W dalszej części prezentowanego materiału przyjęto zasadę sformułowania dwóch pytań do każdego zagadnienia maturalnego, aby pokazać ich fakultatywność.

Propozycje pytań do zadań egzaminacyjnych **są tylko przykładami**. Podczas egzaminu nauczyciel może sformułować wiele innych pytań, również spełniających warunki opisane we wprowadzeniu do sekcji 3. tego dokumentu. Wszystkie materiały zamieszczone poniżej mogą zostać wykorzystane w sytuacji egzaminacyjnej lub jako inspiracja dla egzaminatorów do tworzenia własnych propozycji.

Lp.	Zadanie maturalne z puli jawnych zadań	Przykłady pytań/poleceń/zagadnień egzaminacyjnych o osobistą perspektywę zdającego
1.	Jak literatura antyczna przedstawia tragizm ludzkiego losu? Omów zagadnienie na podstawie <i>Antygony</i> Sofoklesa. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.	Która postawa jest ci bliższa: Antygony czy Kreona? Uzasadnij swoje stanowisko. <i>lub</i> Omów, jak współczesny młody człowiek rozumie tragizm ludzkiego losu.

2.	Wzór rycerza idealnego. Omów zagadnienie na podstawie znanych Ci fragmentów <i>Pieśni o Rolandzie</i>. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.	Czy znajdujesz w systemie wartości Rolanda taką wartość, którą mógłbyś/mogłabyś uznać również za swoją? Uzasadnij swoje stanowisko. <i>lub</i> Czy współczesny młody człowiek potrzebuje wzorców do naśladowania, jak to było w średniowieczu? Uzasadnij swoje stanowisko.
3.	Motyw władzy w literaturze. Omów zagadnienie na podstawie <i>Odprawy posłów greckich</i> Jana Kochanowskiego. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.	Co jest Ci bliższe: dobro własne czy dobro wspólne? Uzasadnij swoje stanowisko. <i>lub</i> Która z postaw bohaterów <i>Odprawy posłów greckich</i> jest Ci najbliższa? Uzasadnij swoją odpowiedź.
4.	W jaki sposób literatura przedstawia problem wyboru między życiem prywatnym a obowiązkiem wobec ojczyzny? Omów zagadnienie na podstawie <i>Konrada Wallenroda</i> Adama Mickiewicza. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.	Czy postawa Konrada Wallenroda budzi w Tobie jakieś wątpliwości? Uzasadnij swoje stanowisko. <i>lub</i> Jakiego rodzaju literatura jest Ci bliższa: dydaktyczna czy taka, która nie daje gotowych odpowiedzi? Uzasadnij swoje stanowisko.
5.	Utopijny i realny obraz rzeczywistości. Omów zagadnienie na podstawie <i>Przedwiośnia</i> Stefana Żeromskiego. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.	Czy wolisz mierzyć siły na zamiary czy, jak ojciec Cezarego, marzyć bez ograniczeń? Uzasadnij swoje stanowisko. <i>lub</i> Dorastanie Cezarego Baryki wiązało się z doświadczaniem wielu wspaniałych przeżyć, ale też doznawaniem rozczarowań. Czy dostrzegasz w tym względzie podobieństwo swoich losów do losów bohatera? Uzasadnij swoje stanowisko.

Komentarz

1. Temat: **Jak literatura antyczna przedstawia tragizm ludzkiego losu?**
Pytania mogą dotyczyć postaw moralnych. Powinny umożliwić zdającemu omówienie problemu z osobistej perspektywy, ponieważ wymagają wyboru postawy bohatera lub systemu wartości, z którym może się identyfikować współczesny młody człowiek.
2. Temat: **Wzór rycerza idealnego.**
Pytania powinny odnosić się do współczesności i do dawnej kultury, z której wywodzi się tekst literacki (kultura rycerska – etos rycerski). Taka perspektywa inspirowa do omawiania zagadnienia / zadawania pytań warunkowanych osobistym i kulturowym kontekstem.

3. Temat: **Motyw władzy w literaturze.**

Pytania mogą dotyczyć postaw moralnych. Powinny umożliwić zdającemu omówienie problemu z osobistej perspektywy, ponieważ wymagają wyboru postawy bohatera lub systemu wartości, z którym może się identyfikować współczesny młody człowiek.

4. Temat: **W jaki sposób literatura przedstawia problem wyboru między życiem prywatnym a obowiązkiem wobec ojczyzny?**

Pytania powinny dotyczyć indywidualnej refleksji na temat sytuacji wyboru moralnego z punktu widzenia młodego człowieka i współczesności, a tekst wskazany w temacie może być źródłem literackim i kulturowym. Przywołanie odmiennej sytuacji historycznej i politycznej jako kontekstu, który warunkuje integrację interpretacji utworu literackiego z doświadczeniem życiowym zdającego, jest odzwierciedleniem idei pytania o osobistą perspektywę.

Pytania mogą mieć także bardziej ogólny charakter i dotyczyć preferencji czytelniczych zdającego, ale w odniesieniu do tekstu wymienionego w temacie.

5. Temat: **Utopijny i realny obraz rzeczywistości.**

Oba pytania są związane z etapem dorastania głównego bohatera i maturzysty. Pierwsze dotyka sfery marzeń w zestawieniu ze światem realnym, drugie – z rozczarowaniami.

5. Przykłady pytań o własną perspektywę zdającego w odniesieniu do wybranych niejawnych zadań maturalnych

W poniższej tabeli przykładowe zadania z puli zadań niejawnych zaczerpnięto z publikacji *Zadanie 2. w części ustnej egzaminu maturalnego. Literatura. Sztuka. Język*, dostępnej na stronie internetowej CKE ([tutaj](#); numer zadania oraz numery stron z ww. broszury podano dla każdego zadania w przypisie).

Lp.	Przykładowe zadanie z puli zadań niejawnych	Przykłady pytań/poleceń/zagadnień egzaminacyjnych o osobistą perspektywę zdającego
1.	Wizje miasta w literaturze i sztuce³. Omów zagadnienie na podstawie zamieszczonego poniżej materiału (Marc Chagall, <i>Paryż widziany z okna</i>) oraz wybranego materiału literackiego.	Jaki rodzaj sztuki jest Ci bliższy: sztuka realistyczna czy fantastyka? Uzasadnij swoje stanowisko. <i>lub</i> Czy miasto jest dla Ciebie przestrzenią przyjazną, umożliwiającą rozwój? Uzasadnij swoje stanowisko.
2.	Jak za pomocą środków językowych można oddać grozę wojny?⁴ Omów zagadnienie na podstawie zamieszczonego poniżej materiału (Miron Białoszewski, <i>Pamiętnik</i>	Jakie środki językowe wykorzystujesz w wypowiedziach, gdy zdajesz relacje z wydarzeń wzbudzających Twoje emocje? Uzasadnij swoje stanowisko. <i>lub</i>

³ Zadanie 2.5., s. 62–64.

⁴ Zadanie 3.4., s. 99–101.

	z powstania warszawskiego [fragment]) oraz wybranego tekstu kultury albo tekstu literackiego, albo własnych doświadczeń komunikacyjnych.	Jak z Twojej perspektywy czytelniczej oceniasz funkcjonalność środków językowych zastosowanych przez Mirona Białoszewskiego? Uzasadnij swoje stanowisko.
3.	Czy praca może być interesującym motywem tekstu kultury? ⁵ Omów zagadnienie na podstawie zamieszczonego poniżej materiału (Jean-François Millet, <i>Zbierające kłosa</i>) oraz wybranego tekstu literackiego.	Czy stosunek współczesnego młodego człowieka do pracy jest bliski ujęciu z obrazu Jeana-François Milleta? Uzasadnij swoje stanowisko. <i>lub</i> Czy dla Ciebie praca fizyczna jest wartością? Uzasadnij swoje stanowisko.
4.	Czy człowiek może w pełni poznać samego siebie? ⁶ Omów zagadnienie na podstawie zamieszczonego poniżej materiału (René Magritte, <i>Reprodukcja zakazana</i>) oraz wybranego tekstu literackiego.	Czy spotkania ze sztuką współczesną dają Ci możliwość poznania samego siebie? Uzasadnij swoje stanowisko. <i>lub</i> Jak oceniasz – z własnej perspektywy odbiorczej – sugestie René Magritte’a dotyczące egzystencji człowieka? Uzasadnij swoje stanowisko.
5.	Czy pragnienie bliskości z drugim człowiekiem jest rzeczywiście obce elektronicznej formie kontaktu? ⁷ Omów zagadnienie na podstawie zamieszczonego poniżej materiału (Wiesław Myśliwski, <i>Ostatnie rozdanie</i> [fragment]) oraz wybranego tekstu kultury albo utworu literackiego, albo własnych doświadczeń.	Czy – Twoim zdaniem – nauka pisania odręcznego ma jeszcze sens? Uzasadnij swoje stanowisko. <i>lub</i> Jak oceniasz z własnej perspektywy możliwość nawiązywania autentycznych relacji międzyludzkich przez elektroniczne formy kontaktu? Uzasadnij swoje stanowisko.

Komentarz

1. Temat: **Wizje miasta w literaturze i sztuce.**

Pytania mogą dotyczyć tendencji lub kierunków w sztuce, ponieważ wypowiedź zdającego oparta na materiale ikonycznym i na tekście literackim wybranym przez zdającego będzie się odnosić do zagadnienia realizmu i fantastyki. Inna możliwość to odniesienie do własnej perspektywy egzystencjalnej zdającego, związanej z doświadczeniem życia lub pobytu w mieście.

2. Temat: **Jak za pomocą środków językowych można oddać grozę wojny?**

Pytania mogą dotyczyć doświadczeń komunikacyjnych zdającego, jego świadomości językowej lub oceny funkcjonalności zabiegów artystycznych użytych przez Białoszewskiego w *Pamiętniku...* – ale z zaznaczeniem osobistej perspektywy odbiorczej.

⁵ Zadanie 2.6., s. 65–67.

⁶ Zadanie 2.10., s. 77–79.

⁷ Zadanie 3.2., s. 93–95.

3. Temat: **Czy praca może być interesującym motywem tekstu kultury?**
Pytania mogą się odnosić zarówno do sfery wartości moralnych (etos pracy), jak i do wrażeń estetycznych zdającego czy do preferencji w odbiorze sztuki.
4. Temat: **Czy człowiek może w pełni poznać samego siebie?**
Pytania mogą dotyczyć percepcji estetycznej w sztuce współczesnej lub osobistej refleksji egzystencjalnej ze spotkania z nią.
5. Temat: **Czy pragnienie bliskości z drugim człowiekiem jest rzeczywiście obce elektronicznej formie kontaktu?**
Pytania mogą się odnosić do sfery społecznej lub egzystencjalnej czy emocjonalnej wynikającej z doświadczeń literackich lub medialnych zdającego.

6. Przykłady pytań o własną perspektywę zdającego w odniesieniu do wypowiedzi monologicznej wygłoszonej przez niego

W tej części wykorzystano zestaw zadań oraz nagranie próbnego egzaminu przygotowanego do celów szkoleniowych, dostępnego na stronie internetowej CKE ([tutaj](#); linki do nagrań umieszczono w pliku .pdf).

Poniżej podano przykład zestawu zadań maturalnych.

Nr zestawu	Wersja	Data	Godzina losowania
23.1005.08	M-100	10 maja 2023 r.	11:00–13:00

Zadanie

1

Młodość jako czas buntu.

Omów zagadnienie na podstawie *Przedwiośnia* Stefana Żeromskiego. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

Zadanie

2

Czemu służą ukazywane w kulturze obrazy idealnego świata?

Omów zagadnienie na podstawie zamieszczonego poniżej materiału oraz wybranego tekstu kultury albo utworu literackiego.

Ignacy Krasicki

MIKOŁAJA DOŚWIADCZYŃSKIEGO PRZYPADKI

Osada, w której zostałem, miała stu dwudziestu gospodarzów; każdy z nich miał dom, pole i ogród, wszystko pod równym wymiarem. Najwięcej dzieci rodzicom służyli, lubo mieli innych obojej płci domowników, ale w odzieży i wygodzie żadnej nie było między nimi różnicy. Nie znać było najmniejszej podłości w czeladzi¹; panowie nie patrzyli się na nich surowym okiem, dopieroż kar bolesnych albo obelżywych podobieństwa nawet nie postrzegłem. Wzrost obywateli był mierny, twarze wesole, cera zdrowa [...].

Kraj ten zewsząd był morzem oblany i całej wyspy powszechne nazwisko Nipu. Język narodu dość łatwy, ale nieobfity: żeby im wytłumaczyć skutki i produkcje kunsztów naszych zbytowych, musiałem czynić opisy dokładne i dobierać podobieństw. Nie masz u Nipuanów słów wyrażających kłamstwo, kradzież, zdradę, podchlebstwo. Terminów prawnych nie znają. Choroby nie mają szczególnych nazwisk; ale też ani dworaków, ani jurystów², ani doktorów nie masz. [...]

Dzień cały bawiliśmy się na tym miejscu w domu owego starca, od którego wzięwszy Xaoo częśćkę zboża osadzie swojej należącego udał się ku domom. W drodze wzięł pochop³ roztrząsać sposoby rozmaite rządów naszych.

– My nie znamy – mówił – tego, co wy nazywacie monarchią, arystokracją, demokracją, oligarchią etc. W zgromadzeniu naszym nie masz żadnej innej zwierzchności politycznej prócz naturalnej rodziców nad dziećmi. Okoliczności wychodzące nad zamiar szczególnych familii ugodnymi sposobami – radą, nie przemocą – przez starszych uspokojone i rozrządzone bywają. Człowiek jednakowo z drugim człowiekiem rodzący się nie może, a przynajmniej nie powinien by sobie przywłaszczać zwierzchności nad nim; wszyscy są równi. Skoro zaś są złączeni w towarzystwo, natenczas toż samo towarzystwo pozwala dla dobra swojego w niektórych okolicznościach niejakiemu nad szczególnymi – albo zgromadzeniu, albo niektórym z zgromadzenia – zwierzchności.

Ignacy Krasicki, *Mikołaja Doświadczyńskiego przypadki*, [w:] tenże, *Dzieła wybrane*, t. 2, Warszawa 1989.

¹ Czeladź – dawn. służący w dworze szlacheckim.

² Jurysta – dawn. prawnik.

³ Wzięć pochop – dawn. zacząć, rozpocząć.

Kod do zadania
w wersji elektronicznej
krokus

Wypowiedź monologowa zdającego (realizacja zadania 1.)**Zadanie** Młodość jako czas buntu.

1

Omów zagadnienie na podstawie *Przedwiośnia* Stefana Żeromskiego. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

Poniżej transkrypcja wypowiedzi monologowej zdającego. Żółtym kolorem oznaczono fragmenty będące realizacją problemu tematycznego, do których nauczyciel sformułuje pytanie o osobistą perspektywę.

Wylosowałem zestaw nr 8 i zacznę swoją odpowiedź od zadania 1.

Tutaj postaram się przybliżyć **temat młodości jako czasu buntu** i chciałbym zacząć od tego, że młodość jest czasem zarówno poszukiwania, odkrywania, **ale także właśnie buntu, który najczęściej przejawia się przeciw zastanym wartościom.** To prowadzi do sporów międzypokoleniowych, ponieważ przedstawiciele młodego pokolenia nie akceptują porządku świata, który jest już ustalony przez starsze, przez swoich poprzedników. Ich niezgoda przejawia się zazwyczaj w sposób wyrazisty i dosadny.

Bunt przedstawiony jest w *Przedwiośniu* Stefana Żeromskiego. Główny bohater, Cezary Baryka, do momentu, gdy ojciec sprawuje nad nim pieczę, był posłusznym i potulnym chłopcem. Sytuacja w domu Baryków zmienia się natomiast wraz z sytuacją historyczną, a myślę tutaj o wybuchu wielkiej wojny w 1914 roku, która to rujnuje dotychczasowy porządek świata. Dla Polaków jest to okazja do odzyskania niepodległości i takich realnych szans i nadziei na to odzyskanie niepodległości, natomiast dla świata jest to sytuacja krytyczna, ponieważ dotychczasowy porządek zostaje zburzony.

W wyniku wybuchu wielkiej wojny powołanie do wojska otrzymuje ojciec Cezarego Baryki i od tego momentu sytuacja w domu Baryków zmienia się diametralnie, ponieważ bez twardej, ojcowskiej ręki chłopak korzysta z nieograniczonej wolności. Zaczyna pasjonować się dodatkowo ideami rewolucji październikowej, która chce wprowadzić nowy porządek w świecie i doprowadzić do zmiany ustroju. Rewolucjoniści szybko pozyskują skłoną do buntu młodzież, a ich ideologia oparta na dążeniu do obalania starego porządku znajduje uznanie również Cezarego Baryki.

Przejawem buntu bohatera jest odrzucenie dotychczasowych wartości. Cezary zaniedbuje obowiązki szkolne, nie uczęszcza na zajęcia, a dodatkowo sprowokowany przez kolegów, atakuje dyrektora szkoły. Dodatkowo Cezary posuwa się nawet do poinformowania władz o ukrytym majątku jego rodziny, przez to jego matka trafia na przymusowe roboty, w wyniku których traci życie. To wydarzenie, a także widok niewinnych ofiar rewolucji w Baku, sprawiają, że Cezary zmienia swoje spojrzenie na świat i dochodzi do tego, że jego dotychczasowe działania nie były słuszne, co sprawia, że **potem sprzeciwia się programowi polskich komunistów, który reprezentuje Antoni Lulek.**

Po przyjeździe do Polski Cezary nieco tłumia swoją naturę buntowniczą, skupia się on na działaniach na wielu płaszczyznach, m.in. zapisuje się na studia, bierze udział w wojnie polsko-bolszewickiej, ale także zdobywa pierwsze doświadczenia miłosne. **Jednak ostatnia scena *Przedwiośnia* dowodzi, że Cezary o swojej buntowniczej naturze nie zapomniał, ponieważ nie akceptuje on w pełni żadnego z programów politycznych odradzającej się Polski. Daje temu dowód w ostatniej scenie, odłączając się od tłumu.**

Jest to przykład niezależności Cezarego Baryki, który udowadnia swoją historią, że bunt jest niejako wpisany w młodość, jest potrzebny do ukształtowania ludzkiej osobowości.

Propozycje pytań o osobistą perspektywę odnoszących się do fragmentów wypowiedzi monologicznej zdającego:

1. *Które formy buntu bohatera „Przedwiośnia” przywołane w wypowiedzi byłyby niemożliwe do zaakceptowania przez Ciebie? Uzasadnij odpowiedź.*
2. *Jakie cechy postawy Cezarego Baryki wobec świata są Ci bliskie? Uzasadnij odpowiedź.*

Komentarz

Obydwie propozycje odnoszą się do zagadnień zawartych w temacie i rozwijanych w trakcie wypowiedzi monologicznej zdającego. Dotyczą postaw wobec świata, systemu wartości, i pozwalają maturzyście na wyrażenie własnego stosunku do bohatera literackiego. Są inspiracją do wyrażenia refleksji o funkcjonowaniu jednostki w społeczeństwie.

Wypowiedź monologiczna zdającego (realizacja zadania 2.)

Zadanie	Czemu służą ukazywane w kulturze obrazy idealnego świata?
2	Omów zagadnienie na podstawie zamieszczonego poniżej materiału oraz wybranego tekstu kultury albo utworu literackiego.

Poniżej transkrypcja wypowiedzi monologicznej zdającego. Żółtym kolorem oznaczono fragmenty będące realizacją problemu tematycznego, do których egzaminator sformułuje pytanie o osobistą perspektywę.

Przejdę teraz do zadania 2. I tutaj postaram się odpowiedzieć na pytanie: Czemu służą ukazywane w kulturze obrazy idealnego świata?

I zacznę od tego, że marzenia o idealnym świecie są wpisane w ludzką naturę i wynikają z tęsknoty za utraconym rajem. Idealny świat jest doskonały, ludzie w nim są szczęśliwi, żyją w harmonii ze sobą w zgodzie z naturą, a obrazy idealnego społeczeństwa kreowane są po to, by wskazać ludziom wzory do naśladowania. Czyni to Ignacy Krasicki w *Mikołaja Doświadczyńskiego przypadku*. Tutaj jako wzór państwa Krasicki stawia wyspę Nipu. Jest to miejsce akcji znacząco usytuowane z dala od cywilizacji, przez co występuje tutaj brak możliwości powielania złych przykładów z innych państw. Wszyscy Nipuanie dysponują takim samym majątkiem, kawałkiem ziemi, a ponadto mieszkańców nie różnicuje ubiór, posługują się prostym i nacechowanym dodatnio językiem. Nipuanów nie obowiązuje prawo, bo jedyne, jakie jest, jedyna zwierzchność, jaka istnieje, to zwierzchność rodzicielska, dlatego że Nipuanie prawa nie łamią, przez to też prawników nie potrzebują, nie potrzebują innej zwierzchności nad sobą oprócz właśnie naturalnie występującej władzy rodzicielskiej. Ich relacje pomiędzy gospodarzami a służbą są oparte na wzajemnym szacunku. I istnieje tam ten system prawny oparty na sprawiedliwości i tutaj przywołam cytat: *Człowiek jednakowo z drugim człowiekiem rodzący się nie może, a przynajmniej nie powinien by sobie przywłaszczać zwierzchności nad nim; wszyscy są równi.*

Ignacy Krasicki, kreując tutaj ten nipuański styl życia, wskazuje, że może on stać się wzorem do naśladowania współcześnie mu żyjących ludzi.

Innym przykładem może stać się *Pan Tadeusz* Adama Mickiewicza. Jest on ukazany, tam Litwa jest ukazana właśnie jako idealny kraj lat dziecińczych. Mickiewicz, ukazując

życie na litewskiej wsi w zgodzie z naturą, podkreśla dbałość o tradycje zarówno narodowe, jak i szlacheckie, oraz dobre obyczaje, które łączą się z nowością wprowadzoną przez Tadeusza, czyli z tym demokratyzmem, który się przejawia w jego osobie. Przez to Mickiewicz pokazuje, że na starych, dobrych zasadach ustalonych szlacheckich można zbudować nowy społeczny ład w obrębie właśnie tej starej kultury.

Obydwa te przykłady ukazują, że wzorce wskazywane przez literaturę są nieosiągalne, natomiast można się do nich zbliżać i sama praca nad tym zbliżaniem się do ideału do niego nas przybliży.

Propozycje pytań o osobistą perspektywę odnoszących się do fragmentów wypowiedzi monologicznej zdającego:

1. *Które wartości wyznawane przez mieszkańców wyspy Nipu możesz uznać za ważne także dla współczesnego młodego człowieka? Uzasadnij odpowiedź.*
2. *Czy sposób ukazania wartości świata szlacheckiego może zainteresować współczesnego młodego czytelnika poematu Mickiewicza? Uzasadnij odpowiedź.*

Komentarz

Pierwsza propozycja umożliwia zdającemu percepcję dawnego tekstu literackiego z nowej, współczesnej perspektywy i odnalezienie w literaturze wartości uniwersalnych. Druga stawia maturzystę w sytuacji krytycznego odbiorcy, odnoszącego się świadomie do źródeł kultury narodowej.